

Agrární reforma jest ohromné dílo. Dílo nejen pro několik let, nýbrž pro dalekou budoucnost.

T. G. Masaryk.

1. Předkládáme veřejnosti částečné systematické zpracování zákonů a nařízení, hledících k pozemkové reformě v republice Československé. Tyto právní předpisy vedle ústavních zákonů jsou nejdůležitější legislativní prací našeho prvního Národního shromáždění. Zákonodárce vzal si za úkol upravit novým způsobem právní poměry k nemovitostem a stanovil, jakým způsobem mají býti dosavadní vlastníci půdy omezeni ve své volnosti nakládati svými nemovitostmi, jak jim půda může býti odňata, komu může býti přidělena a jaké je právní postavení těchto nových pánů půdy. Tak v zákonech těchto stýkají se předpisy práva správního a soukromého. Předpisy správněprávní jsou povětšinou rázu přechodního, neboť mají zajistiti přesun vlastnických poměrů k půdě v naší republice, t. j. odstranění latifundií vnitřní kolonizací a postátněním, po př. zkomunalisování lesů. Naproti tomu předpisy soukromoprávní jsou rázu trvalého, neboť přihlížejí k právním poměrům, jaké budou dány, provede-li se pozemková reforma. I v těchto soukromoprávních předpisech je vycházezi ze zákona záborového a proto tomuto zákonu věnujeme největší péči.

Tímto předpokladem je dáno naše stanovisko k těmto zákonům a nařízením. Nepohlížíme na ně jako na zjev přechodný, který provedením pozemkové reformy pozbude aktuálnosti, nýbrž jako na zjev trvalý, který má po dlouhou dobu určovati právní poměry k velké části naší půdy, proto pomíjíme ve svých úvahách vše, co je rázu přechodného. Z toho důvodu nepojal jsem do svého programu výklad zákona o nároku dlouholetých pachtýřů na postoupení vlastnictví k propachtované půdě. Tak omezil jsem svůj program na látku, která je rázu trvalého a mojí snahou bylo, aby též zpracování její mělo trvalou cenu. Zda se mi to podařilo, nepřísluší ovšem mně souditi, zde čtenáři musím ponechat jeho úsudek. Byl bych velmi rád, kdyby úsudek tento byl kladný ne snad z pouhé autorské pýchy — ač každý člověk je rád, podaří-li se mu dobré dílo —

nýbrž proto, že vedle ústavních zákonů je tato materie dosud největší legislativní prací našeho mladáho státu.

Je přirozeno, že zákonodární orgány v mladém státě měli mnohdy více dobré vůle než schopnosti vtělit své myšlenky a svoji vůli v přesné právní předpisy. K tomu přistupovala další obtíž, že totiž zákony tyto hluboce se zařezávaly do stavby dosavadního našeho právního řádu z Rakouska i Uher recipovaného. V zákonech těchto zůstalo mnoho nejasného a mnoho, co odporuje dřívějším předpisům. Myslím však, že je však úkolem právní vědy, aby metodickým způsobem podala výklad těchto zákonů a nařízení, aby vysvětlila nejasnosti, odstranila rozpory, pokud je to možno, neboť právní předpisy tyto jsou jednak sociálně velmi důležité, jednak znamenají velký krok k výstavbě našeho právního řádu. Této důležitosti jsem si vědom, když předkládám tuto práci veřejnosti.

2. Stanovisko soukromého práva k těmto novým zákonům dá se velmi dobře charakterisovati výstižnými slovy, které napsal Jan Krčmář, profesor Karlovy university o revisi našeho občanského zákoníka:*) »Jsem pevně přesvědčen, že málo která z větví právního řádu je v pohybu tak neustálém, jako větev, kterou jsme si navykli nazývati právem občanským. Důvodem jsou četné styčné body, které má toto občanské právo s ostatním právním řádem. Je totiž pozoruhodno, že onen pohyb není z pravidla způsoben tím, že by se občanské právo a jednotlivá jeho ustanovení měnila expressis verbis nebo podle principu kodifikačního. Tímto způsobem, jak jsme toho svědky, právo občanské se podrobuje změnám řídceji než jiné větve právní. Avšak mění se instituce občanskému právu hodně vzdálené, jako právo živnostenské, stavební, ustanovení o sociálním pojištění a v nových ustanoveních se setkáváme s leccím, co se dotýká tím nebo oním způsobem dosavadního práva občanského.«

I v zákonech pozemkové reformy hledělo se v první řadě k tomu, jakým způsobem má se odňati půda dosavadním vlastníkům a jakým způsobem a kterým osobám má se tato půda nově přiděliti. Tímto zásahem do soukromého majetku bylo mocně dotčeno soukromé právo a setkáváme se tak v zákonech pozemkové reformy s předpisy, které jsou pro soukromé právo eminentní důležitosti, z nichž některé jsou našemu právnímu řádu zcela nové, připomínám jen náhradové pohledávky dosavadních vlastníků proti státu a náhradové knihy, jiné značí zajímavé speciální předpisy, které pro výklad všeobecného práva soukromého nejsou bez zajímavosti, na př. usta-

* Prof. Dr. Jan Krčmář, Několik poznámek k chystané reformě práva občanského, Sborník věd právních a státních XX., str. 35. a násl.

nevení o neplatnosti právních jednání, otázka legitimace úředního správce atp.

Soudům přiřknuta byla v pozemkové reformě úloha sice podřízená, ale přece jen důležitá; i bylo mojí snahou, abych úkol soudů rádně vystihl, ačkoliv toto je mi materie méně do mého oboru spadající, neboť náleží více do procesního práva našeho. Zde na místě bylo by bývalo mistrovské péro Jiřího Pražáka a jest jen litovati, že jeho »Spory o příslušnost« nebyly znovu vydány upraveny dle změn právního řádu. Tak velká práce Pražákova není dostatečnou měrou v naší malé obci právnické využitkována. Nepodávám proto vyčerpávající měrou spory o příslušnost mezi soudy a úřady správními, neboť i obsah práce zvětšil by se měrou nežádoucí a pak do soukromého práva otázka ta zasahuje jen nepřímo.

3. Práce tato chce přihlížeti v první řadě k potřebám právní praxe a chtěl jsem tuto práci napsati tak, aby byla lehce přístupna, někde ovšem problém byl tou měrou spleťtý, že jsem musil zaujmouti stanovisko k základním učením práva soukromého. Již v první studii řeším částečně problém věci, neboť tento je pro celou práci nadmíru důležitý a pokládal jsem za svoji povinnost zaujmouti k tomuto problému určité stanovisko. Ti, kdož nemají zájmu na takových problémech, nechť vynechají takové partie knihy, musí se ovšem spokojiti s výtežky této práce. Tak je na př. první část první studie rázu úplně teoretického. Ačkoliv jsem měl na mysli potřebu praxe, přece bylo mojí snahou podati práci vědeckou, t. j. určitými hledisky zásadními určenou a kriticky uváženou. Zde vycházím z učení právní filosofie *Weyrov* a *Kelsen* *ovy*, nezanedbávaje ani cenných právně filosofických prací *Kallabových* a pokusil jsem se zužitkovati noetických a metodických prací *Englišových* v oboru národního hospodářství. Z těchto předpokladů vycházejí, pomíním tradiční pojem subjektivního práva, kterýžto pojem činěn byl základem dogmatického výkladu soukromého práva. Vycházím z objektivního právního řádu a pomocí pojmu povinnosti pracuji na dogmatickém výkladu jeho. Setká-li se čtenář s pojmem subjektivního práva, je toto zpravidla subjektivní právo v t. zv. formálním smyslu, pojmu pak materiálního subjektivního práva bylo použito jen pro označení příslušných povinností kratším jménem. Doufám, že tím praktickým právníkům nebudu nerosrozumitelným a doufám to tím spíše, poněvadž soudcové nejvyššího soudu našeho ve vzácném právnickém taktu užívají v některých rozhodnutích svých pojem materiálního práva subjektivního v témže smyslu. Pokračuji na dráze, kterou jsem vytknul ve své práci »Vlastnictví a vlastnické právo«, neboť nenalezly výklady mé principálního odporu a utvrzen jsem byl v tom i stanoviskem M. Planiola, profesora Sorbonny pa-

řížské. Že revise tradičního pojmu subjektivního práva vlastnického je nutná, doznává náš přední civilista K r ě m á ř ve svém komentáři záborového zákona. Z toho všeho tedy soudím, že cesta, kterou jsem si vytknul, je správná a že dogmatický výklad bude jasnější, nebudu-li používat tradičního pojmu subjektivního práva.

4. Práce tato je prvním větším spisem o právních předpisech pozemkové reformy, ale není prvním v pravém slova smyslu, neboť před ním vydány byly závazné práce o záborovém zákonu a to práce K r ě m á ř e, K r e j č í h o a S t i e b r a, kteří přísně vědeckým způsobem vykládali nejasná ustanovení záborového zákona. Jest mojí povinností vděčně jich vzpomenouti, neboť byly mi velmi dobrou pomůckou a snad by se mi výklad zákona bez nich ani úplně nepodařil. Rozdílné principialní hledisko způsobuje, že se s těmito autory v některých směrech rozcházejím, ač jsem si vědom cennosti těchto prací. Najmě cenný byl pro moji práci K r ě m á ř ů v komentář záborového zákona, poněvadž psán byl taktéž civilistou a nad to spoluredaktorem zákona záborového. Velmi vhodnou pomůckou bylo mi komentované vydání zákonů pozemkové reformy prof. K r e j č í m, kde způsobem velmi přehledným seřadil množství předpisů právních a upozorňuje na jejich obsah, ovšem více s hlediska správního, což ovšem pro nynější praxi je důležitější. Budiž uvedeno též V e i t o v o vydání zákonů pozemkové reformy, které obsahuje též instrukce pozemkového úřadu, ale snaha zkrátiti objem práce vedla někdy k nepřehlednosti a přílišné stručnosti, ač materiál obsahuje taktéž velmi cenný.

Při této příležitosti nemohu se nezmíniti, že vděčím za mnohý pokyn panu senátnímu presidentovi Dr. Vážnému, který mně v rozmluvách dal mnohou vzácnou radu; mínění tak vynikajícího soudce našeho je ovšem pro práci určenou praktickým právníkům neocenitelné, neboť tak práce neulpí v přílišné abstraktnosti, do níž praktický právník jen stěží a tím i s odporem proniká. Děkuji též panu prof. Kolajovi a p. J U S t. P r o c h á z k o v i za vydatnou pomoc při korigování mého rukopisu.

Ku konci stůjž zde dík za ochotu, s níž prof. Dr. Weyr přijal tuto práci do sbírky jím spoluredigované, při jiné příležitosti bude mi snad vhodněji dopřáno poděkovati mu za vše ostatní, zač mu vděčím.

V Brně, dne 2. ledna 1922.

Dr. Jaromír Sedláček.